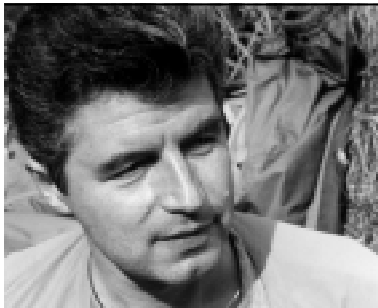

Леанід Дранько-Майсюк

...без чаканья
няма радасьці...

Анёлак і я

Апавяданьне

1.

Думаю пра гламурную N...

Ашчаджаю словы, таму не маюю партрэт N, бо само гэтае масажнае вызначэньне “гламурная” гаворыць пра тое, што цырульніцкае аблічча маёй пасіі можна ўбачыць амаль на ўсіх глянцавітых часопісных вокладках, амаль на кожным рэкламным шчыце і без перабольшваньня – на любым тэлевізійным канале.

N, вядома ж, ня мае ўзросту; яна – сапраўдны касьметычны шэдэўр з нябесна-смарагдавымі вачыма!

Яе занятак...

Не, ня буду таксама падрабязна расказваць і пра яе занятак (расьпісваць чым занятая гламурніца – клопат лішні па сёньняшнім часе!); падам хіба што такую асаблівасьць яе прыроджаных здольнасьцяў: па сваёй

натуры N – запамінальная стрыптызёрка і ўдачлівая дзелавітая жанчына...

Думаць пра гэтую жанчыну карысна ўжо хоць бы таму, што яна абуджае ў маёй душы несамавітае жаданьне, пра існаваньне якога я нават і не здагадваўся.

Гэтае жаданьне падбівае сьвятое перакруціць у будзённае; вобразна кажучы, прымушае ікону ператварыць у кухонны паднос.

Уяўляецца малюнак: на іконе ранішняя кава!

Нейкі блюзьнерскі рэалізм...

Аднак жа мне трызьніцца і ён, такі брыдкі рэалізм, бо знаходжуся ў тым нервовым стане, калі душа хоць на нейкі момант, але памірае; калі зьяўляецца чэзлая паэзія, асноўныя вобразы якой – ня зоркі і кветкі, а жоўць і лекарскія рэцэпты...

Жыцьцё, аддадзенае асалодзе, зьнікла, але той, хто з гэтае прычыны лічыць мяне квольым няўдачнікам – памыляецца, бо такім няўдачнікам быў і Напалеон.

Наадварот, мне пашанцавала, бо я жыў з N, якая створана не з рабра Адама, а з характару Месаліны, і ня Дон Жуан, Лавелас ці, скажам, Казанова, а я першы зразумеў, што ёсьць каханкі, якія зьявіліся на сьвет божа ня з гэтага славутага рабра, а з гэтага славутага характару...

А яшчэ зразумеў, што можна расчаравацца ў канкрэтнай жанчыне, а ў жанчыне наогул расчаравацца нельга, і што для жанчыны першы той, з якім яна шчаслівая, а ня той, з кім упершыню апынулася ў адной пасьцелі...

Разам пражылі мы год, і N не зрабілася роднай, так і засталася чужой, а год – дастатковы тэрмін дзеля таго, каб адчуць: чужое жыцьцё ніколі не разгорнецца ў твой галоўны сюжэт!..

N дасканала валодала мастацтвам зьнявагі, і з гэтага яе непрыгожага мастацтва выходзіла, што я – каштоўны матэрыял для псіхатэрапеўта...

Скажу й пра тое, што ў гаворцы з ёй я адчуваў сябе інвалідам па слыху, таму што асобныя словы яна знарок не прагаворвала, а толькі (грэбліва крывячы вусны) “паказвала” іх.

Такая манера гаварыць нагадвала фільмы з субцітрамі, у якіх, як вядома, сказанае зазвычай не супадае з тым тэкстам, які высьвечваецца на экране – тэксту заўжды менш, нібыта пісьмо не пасьпявае за голасам...

Здатная цьвяліць, а не лагодзіць, народжаная не кахаць, а наталяць сябе мужчынамі, навучаная і з крынічнай кроплі вады здабываць яд, гатовая нішчыць і свой, і чужы спакой, адкрытая пачуцьцёваму шулерству, а ня праўдзе – N была таленавітай эксцэнтрычкай: аднойчы ператварыла кравецкія нажніцы ў элегантную гільяцінку – то-бок, на кожным фотаздымку, дзе мы былі зьнятыя разам, нажніцамі адчыконіла мне галаву.

Я ведаю, яна ўжо сабрала даволі ладную калекцыю палюбоўнікаў, і таму з пэўнасьцю магу сказаць: кожнаму з іх у спадчыну пакіне тое, што пакінула й мне – тупыя нажніцы і сапсаваныя фотакарткі!

Філатэлісткі зьбіраюць маркі, а яна зьбірае і пакідае мужчынаў і ў гэтым сваім непазбыўным клопаце даволі разьняволеная, а часам і зусім безразважная, бо дапускала й такое: калі багаты каханак надакучаў, яна тут жа мяняла яго на ўпадабанага “жабрака”...

Застаўшыся адзін, я пачаў чакаць; чакаў дакрананьне цноты – словам, выглядаў на тое нязбытнае, аб чым шчыра марыць кожны мужчына, якому далёка за сорок.

Дык вось, я чакаў і блукаў па менскіх завулках, памятаючы яе парад: “Нервы трэба лячыць птушынымі сьпевамі, а ў Менску птушак можна пачуць толькі ў ціхіх завулках...”

Вядома ж, менскія птушкі пяюць ня толькі ў завулках, аднак жа такая нечаканая парада мяне проста зачаравала, бо ў ёй бліснула надзея, што сваімі невыпадковымі назвамі існую і ўжо няісныя завулкі – Паўночны, Траецкі, Азёрны, Татарскі, Сьнежны, Лугавы, Мала-Манастырскі, Малочны, Горны – вернуць мне страчаны спакой...

Я веру ў лекавую моц непрыдуманых назваў!

Гэтым жа разам я завярнуў у Музычны завулак...

Паслухаўшы ў Музычным птушак і ня вельмі задаволены іхнімі скупымі сьвістамі, я прайшоў паўз дом масонаў, спусьціўся па сходах на Гандлёвую і на беразе Сьвіслачы ля адноўленага рэстарану “Журавінка” раптам злавіў на ляту матылька, пра якога ў нашай паэзіі сказана, што ён “... крыламі звоніць ледзьве чутна...”

Рэдкая гэта ўдача злавіць рукою матылька, — усё адно, што злавіць свой дух, або свой цень!

А яшчэ падумаў: можа, трымаю нечую душу, якая толькі што пакінула цела?!

Каб матылёк не загінуў, тут жа расьціснуў далонь, і мой каляровы палоньнік паляцеў далей і неўзабаве апусьціўся на нейкага старога, які, седзячы, спаў, падагнуўшы пад лаўку ногі, каб, відаць, не замінаць галубам панавіта праходжвацца па асфальтаванай дарожцы.

“... і яркі пыл сатрэ няспрытная рука”.

Не сказаць, што рука мая няспрытная, але сапраўды ад матыльковых крылаў на далоні застаўся яркі пыл, нібыта сьлед ад кветкавых пялёсткаў.

Пялёсткі – сум па цноце, і калі мы дорым кветкі, то гэтым самым нібыта вяртаем страчаную цноту.

Вось чаму жанчыны любяць прынімаць хоць якія краскі – няхай сабе й сыціплыя васількі!..

Н не любіла ні васількі, ні ружы (мусіць, не хацела рабіцца зноў цнатліваю), і таму я не прыносіў ёй нават паўбукета...

Дарэчы, я люблю кветкі, якія растуць, і не люблю тыя, якія прадаюцца, таму хутка прамінаю падземныя пераходы, дзе іх зазвычай выстаўляецца безьліч, і гады ў рады завітваю ў кветкавыя крамы, бо мне заўсёды там блюзьніцца пахаваньне; баюся пад снапамі кветак убачыць нябожчыка...

Я адчуваў радасьць ад хады, таму йшоў, нібыта плыў, прамінуў Палац спорту, пачуў ужо аўтамабільныя зыкі Ерусалімскай, але мусіў быў прыстоіць.

На беразе амаль нерухомай Сьвіслачы, на драўлянай канапцы, у раскошным кімано, сьпінку якога ўпрыгожвалі два блакітныя драконы, ляжала, апусьціўшы галаву на сагнутую ў локці руку, маладая пляжніца.

Ахмеленая слодыччу адпачынку, яна чытала, і мне таксама закарцела разгарнуць кніжку.

Я крыху палюбаваўся блакітнымі драконамі, іх пераплеценымі ў празрысты букет крыламі, і быў удзячны пляжніцы за тое, што адчуўшы маю прысутнасьць, яна не азірнула, не паглядзела на мяне...

І добра зрабіла, бо я мог бы расчаравацца.

Ёсць жанчыны, шчасьце якіх у тым, каб мужчыны бачылі іх толькі са сьпіны...

Я дайшоў да мосьціка Зьмітрака Бядулі.

Гэта самы прыгожы ў Менску мосьцік – з дзвюма аркамі, чатырма ліхтарамі і трыма на кожным ліхтары лямпамі ў малочных камінках; ён знаходзіцца непадалёку гасьцініцы “Беларусь”, калі з магільнага пагорку, на якім высіцца гасьцініца, ісьці да Сьвіслачы...

Некалі з гэтага пагорку Зьмітрак Бядуля глядзеў на сялянаў, якія ехалі на Траецкі базар.

“Людзі заклапочаны, — думаў пісьменьнік, — трэба пасьпець упору прадаць тавар ды яшчэ за добрую цану: гэта значыць – дорага, а потым купіць тое-сёе для хаты таксама за добрую цану: гэта значыць танна...”

Так па-над Сьвіслаччу пісьменьнік вывеў асноўны закон сямейнай ашчаднасьці, і вось за гэтае адкрыцьцё я й назваў яго імем самы ажурны сьвіслацкі мосьцік, ступіўшы на які, далікатна разгарнуў кніжку – усходне-казачную прозу, па духу амаль такую ж, як і той нязвычайны малюнак на кімане пляжніцы:

“... мужчына дакранаўся да жанчыны толькі сваёй прысутнасьцю, бо ведаў: у першы вечар знаёмства да жанчыны можна дакранацца толькі прысутнасьцю.

Але былі іншыя вечары, і ён зразумеў, што пакахаў і пакахаў па-сапраўднаму, і таму не абмяжоўваў сваю пяшчоту, і ў радасных прамаўленьнях ужо ня ведаў ніякай меры: адорваў каханую камплімантамі неверагоднага замілаваньня, прыдумляў ёй артыстычныя імёны, ствараў незвычайныя назвы кожнай яе сукенцы, туфельцы, завушніцы, нават кожнай яе радзімцы і шчодро ап’яняў сябе тэатральнымі містыфікацыямі: вяртаў жанчыну з пекла на зямлю; як расу, зьбіраў яе пацалункі хрызантэмнай сьцяблінкай; прасіў пільнаваць на азэрнай вадзе месячнае сьвятло; адпраўляў у розныя эпохі і краіны, раўнаваў да вялікіх паэтаў мінулага, якія (у чым быў шчыра ўпэўнены!) моцна яе кахалі.

І была ноч двуеньня...

— Калі ты дакранулася да мяне, — казаў жанчыне, — мне здалося, што я ператварыўся ў залаты ланцужок!

— Калі я адчула цябе, — адказвала яна, — галава мая стала, як празрысты лісьцік, а кроў зашумела, як возера ў ветраны дзень!

— Я буду заўсёды а дамам цалаваць еву! – шчасьліва ўсьміхнуўся ён.

— І я буду заўсёды евай цалаваць а дама! – усьміхнулася яна...

Ішоў час, яны шчыра кахалі адно аднаго і верылі, што каханьне жыве ў чыстым, як салаўінае горла, доме, і што яны будуць заўжды разам, і спадзяваліся: іхняе шчасьце ня скончыцца.

Яны цешылі сябе тым, што ўсё благое згінула ў асалодзе двуеньня, і яны навучаць сваіх будучых дзяцей палюбіць той агонь, у якім якраз і гіне ўсё благое...

Аднак прыйшла бяда – у яго адабрала ногі.

Яна ўсё рабіла дзеля таго, каб вылечыць яго, але нішто не памагала; дактары, лекі, грошы, знахары, час, яе адданы догляд – усё было дарма.

Хоць крычы ад распачы!

І тут дарыўся ў іхнім аддаленым мястэчку вясёлы вандроўнік, даведаўся пра бяду няшчаснай і параіў ёй разыграць сцэну здрады.

— Навошта?! – вельмі здзівілася жанчына.

— Каб распаліць у хворым рэўнасьць...

— Рэўнасьць?!

— Калі нішто не дапамагае, тады толькі рэўнасьцю можна адужаць немач!

Яна не зусім паверыла, але мусіла была згадзіцца...

Убачыўшы яе ў абдымках вандроўніка, хворы (спачатку на радасьць, а пасля на вялікую бяду жанчыне) падняўся з ложка.

Сапраўды, лютая рэўнасьць абудзіла ў аслабелых жылах заснулую моц, паспрыяла адолець немач, але ж яна і зьнішчыла каханьне.

Маючы толькі свой сьляпы гнеў і ня чуючы ніякіх тлумачэньняў, дзівосным чынам акрыялы на горкі яблык зьбіў вандроўніка, а яе, сваю руплівіцу, выгнаў з дому...”

Ён зрабіў не па-людску; нялюдскія ж учынкi ў казачнай прозе караюцца хутка і незвычайна, гэтым разам васьмь як: прыляцела сарока і дзеўбанаула аздаравелага дурня проста ў твар...

Кажуць: дзе сарока, там і ведзьма, а яшчэ: сарока дзяўбе толькі вінаватага.

Думаючы пра тое, што кажучь пра сароку ў нашых і чужых казках, я загарнуў кніжку пад напеў галодных струнаў.

Умольна на мяне глядзячы, стары жабрак іграў на скрыпцы; ягоная людамантная мелодыя, падобная на жвірысты шорхат ластаўкі, мела для мяне зразумелы змест: “Адзінота – гэта пятля, накінутая на душу; адзінокая душа паступова чэзьне, васьмь тады й пачынаецца старасьць, якую трэба гэтак жа баяцца, як мы баімся галечы, цяжкой хваробы і турмы...”

Я падаў скрыпачу.

Убачыўшы ў сваёй парожняй скарбонцы мой блакітны “Мірскі замак”, зьбянтэжаны стары спыніў ігру:

— Божа мой, вы так шчодра мне заплацілі! Вялікі дзякуй вам!

— Мне спадабалася вашая скрыпка.

— Я прафесійны музыка, але так сталася... Бачыце, выйшаў на вуліцу... Вы ня думайце, я не па сваёй волі...

— Я так і ня думаю...

— Ёсьць падонкі, якія публічна выхваляюцца тым, што не падаюць жабракам! Але ў старасьці яны абавязкова самі пойдучь старцаваць! Жыцьцё прыцісьне...

— Я ведаю аднаго такога...

— Мяркую, што ён зайздроснік і няздара! – заключыў стары.

— Ён проста імпатэнт...

— У якім сэнсе?

— Ва ўсіх сэнсах!

— О, дык такія злыя на ўвесь сьвет... Такія не жывуць, а штодня тонуць у экскрэментах сваёй злосьці...

— Сыграйце мне што-небудзь павольнае...

— Я выканаю адажыю, якое вам абавязкова спадабаецца! А ўвогуле вы любіце музыку?

— Любіць музыку – усё адно, што любіць вадку ці паветра, — заўважыў я.

— Праўда ваша! – сумеўся стары. – Ня варта гэтак пытацца ў культурнага чалавека, выбачайце...

— Нічога...

- Шкада, што зараз я не ўва фраку...
- Гэта нешта змяніла б?!
- Іграць бяз фракa – усё роўна, што карціну выстаўляць бяз рамы!
- Цікавае параўнаньне! – усьміхнуўся я.
- Музыка на фоне фракa, калі так можна сказаць, гэта як брыльянт на чорнай аксамітнай падушачцы...
- Лепей глядзіцца?!
- Вядома!
- Адажыю ў вашым выкананьні цудоўна прагучыць і бяз фракa!
- Дзякуй вам...

Тужлівая мелодыя Глебава, якую ён тут жа зайграў, мне сапраўды спадабалася – гэта быў мой любімы танец Маленькага прынца з Ружай. Стары неверагодным чынам угадаў мой музычны твор – словам, зрабіў мне сапраўдны падарунак!

Як гэта слаўна, калі дораць тое, што падабаецца; як гэта слаўна, што вечнае не старэе...

Музыка – і ёсьць тое вечнае, у якім свабода глядзіць у вочы каханьню; ня ведаю, ці гіне свабода ў каханьні, ці памірае каханьне ў свабодзе, аднак жа знаю: ураўнаважаная надзея і ўзбагачаная такой вольнай мелодыяй, свабода шчыра спрыяе новай творчасці ўсё пра тое ж каханьне...

Стары іграў так, нібыта плакаў, нібыта апавядаў пра нейкую сваю найвялікшую страту, і разам з тым, згубіўшы вельмі шмат у жыцці, іграў прыхавана радасна, шчасліва, быццам на ўсім белым сьвеце толькі ён адзін і зразумеў: трэба навучыцца губляць, калі хочаш навучыцца знаходзіць!

Зрэшты, ня “быццам”, а так яно й было – ён зразумеў...

Ён іграў да таго моманту, да той падсьлепаватай на адлегласьці мэтавай рысы, пакуль бачыў мяне.

Мелодыя, заціхаючы, паволі аддалялася, дыванова цішэла і нарэшце змоўкла, калі я павярнуў за рог.

Апошні скрыпічны павеў быў падобны на спазматычны гук, які звычайна ўзьнікае тады, калі чайную лыжачку выціраюць шаўковай сурвэткай...

Я зноў апынуўся ў Музычным, і зноў паслухаў скупыя птушыныя сьвісты, і раптам узрушана падумаў: “Трэба паехаць у лес, трэба паслухаць лясных птушак!..”

Усьцешаны такім сваім намерам, паўз амбасаду Чэхіі і шведскае консульства выйшаў да ратушы і ўбачыў юнака з адчайным плакатам: “Людзі, калі ласка, цікаўцеся роднай Беларуссю!”

Рахманы дзеяслоў “цікаўцеся” найбольш сьведчыў пра адметнасьць безнадзейнага закліку.

Людзі ж кіраваліся вясковым розумам, таму праходзілі міма, не аддавалі сваёй увагі ні юнаку, ні ягонаму саматужнаму плакату.

Пэўна ж, яны былі не з рызыкаўнага войска ваяўнічага Каліноўскага, а з ціхмянай грамады памяркоўнага Несьцеркі, і сваёй трывалай абьякавасьцю красамоўна сьведчылі: цікавасьць да Беларусі гэтка ж марудная, як і нараджэньне жэмчугу...

Я разгаварыўся з юнаком – найперш пра гэтых людзей і пра тое, што ў нас, дзякаваць Богу, ёсьць дзяржава, але, на жаль, усё яшчэ няма грамадства, што большасьць у нас – людзі разумныя, але без цікавых

эмоцыяў; яны разьлічваюць кожны свой дзень, нібы нейкую тэхнічную канструкцыю, і з дваццаці гадоў ужо клапацяцца пра пенсію.

Увогуле ж сваёй кароткай гаворкай мы агарнулі шмат што, дакрануліся да высокага і будзённага, паглыбіліся і ў сваё, мужчынскае, пагаманілі і пра грошы, а галоўнае – па-таварыску сышліся на тым, што сапраўды грошы робяць усё, улада іхняя бязьмежная, аднак жа яны павінны заставацца ў кашальку і не засьмечваць думкі, і што ў людзей, ад якіх залежыць будучыня Беларусі, абавязкова хопіць сіл усё зрабіць дзеля таго, каб грошы ведалі сваё месца: то-бок, з кішэні не пералазілі ў галаву...

— Што такое Беларусь? – спытаў я на адыходак.

— Сустрэча новай зямлі з раскіданым гняздом! – пачуўся нечаканы, упэўнены адказ.

— Гэта цікавая шахматная камбінацыя! – я ня мог не ўсьміхнуцца.

Юнак мне спадабаўся, і я расчулена падумаў, што ён ня з ліку платных беларусаў, якім, па прыкладзе Купалавых пяці сенатараў, зусім “... ня стыд, хоць і ў чорта ўзяць грошы...”

Не, ён не з таго сьлізкага шэрагу “змагароў”, стваральнікаў палітычнай драбнаты, якія бяруць “касьцюшкі” на змаганьне за лепшую Беларусь, але толькі імітуюць змаганьне, а на ўзятае купляюць сабе кватэры, машыны, дарагія аправахі...

2.

У лясной санаторыі, за нейкія два кіламетры ад ганчарнага мястэчка Р., у першы ж дзень мяне лагодна закалыхаў гаючы птушыны хор і апанавала сьвяточная бесклапотнасьць.

Я супакоіўся і быў шчаслівы, бо здабыў патрэбнае.

Якое ўсё-ткі яно вялікае і непераадольнае – жаданьне бесклапотнасьці!

Невыпадкова ж Якуб Колас прамовіў, што вельмі прыемна “...думак клопату ня мець...”

Я шчыра зайздросчу кожнаму, хто ня мае ў душы трывогі, ніякае турботы ці, як раней казалі, жаднага амбарасу.

Я зайздросчу таксама і прыродзе, бо ўся яна – бязьмежная бесклапотнасьць.

Бесклапотны птушыны хор, бесклапотная вада, бесклапотнае сонца, бесклапотны куст ядлоўцу, які зьлёгка пахіліўся на схіле гэтаксама ж бесклапотнага пагорка...

Аднак жа не сказаць, што бесклапотная вась гэта песенька – яна пачулася раптам зусім непадалёк...

У вадзе глыбокай,
У сваіх затоках –
Недзе мая стронга
Плавае далёка.

А пад камень чорны
Прыплысьці ня хоча,
Мо яго злым вокам
Чараўнік сурочыў?..

Там, дзе дно жаўцее,
Пакажыся, стронга,
У сваіх затоках
Не хавайся доўга!

І як толькі-толькі
Я цябе пабачу,
З радасьці вялікай
Шчыра я заплачу;

З радасьці вялікай
Шчыра засьмяюся,
Бо заўсёды з плачам
Сьмех на Беларусі;

Тут, на Беларусі,
Толькі дурань сьмелы...
Прыплывеш, і камень
Чорны стане белым!

Песенька, поўная недзіячай філасофскай журбы, мне вельмі спадабалася, а сьпяваў яе хлопчык.

Спусьціўшыся па стромкім адхоне ў лагчыну, па якой цёк хуткаплынны ручай, ля вялізнага чорнага каменю я і ўбачыў гэтага слаўнага сьпевака.

Мой нечаканы прыход прыкметна занепакоіў яго – у гнуткай постаці малога зьявілася халодная насыцярожанасьць, а з-пад празрыстай стрэшкі белых валасоў незадаволена ўспыхнулі блакітна-зялёныя вочы, якія імгненна апусьцілі маё сэрца ў салодкі боль...

— Хто цябе навучыў гэтай песеньцы?

— Ніхто...

— Тады адкуль яна ў цябе?

— Ніадкуль...

— Як гэта “ніадкуль”?

— Я сам яе прыдумаў...

Сам?!

Мной заўладала нейкае асаблівае, можна сказаць, крыштальнае здзіўленьне.

Новы Сымон-музыка стаяў перада мною – праўда, для паўнаты вобразу бракавала скрыпкі...

Натапыраны хлопчык усім сваім выглядам паказваў, што размаўляць яму зусім ня хочацца, але мяне гэта не бянтэжыла.

— А ў тваёй мамы вочы такія ж, як і ў цябе? – раптам спытаў я, але адказу не пачуў.

— Калі такія, — казаў далей, — то мама твая прыгажуня. Блакітныя вочы з ярка-зялёным адценьнем бываюць толькі ў прыгожых жанчын!

“Не, так ня трэба з ім гаварыць! – у думках я папракнуў сябе. – Атрымліваецца лісьліва, і малы, вядома ж, адчуе маю несамавітую спробу падлашчыцца да яго і можа далей слова не сказаць. Дзеці на фальш вельмі чуйныя... Да таго ж, ён – маленькі мужчына, гэта значыць, істота раўнівая. Хваліць пры ім яго маці, казаць, што яна прыгожая – усё адно, што заяўляць на яе свае мужчынскія правы... Справа небяспечная...”

— Ты чакаеш стронгу? – памяняў я гаворку.

— Чакаю...

— А чаму стронгу?

— Яна прыносіць шчасьце...

Я ня ведаў, што стронга прыносіць шчасьце, але паверыў: прыносіць, бо рыба гэта не зусім звычайная для беларусаў, як і само шчасьце.

— Ты ловіш стронгу?

— Не, проста чакаю...

Было відаць, што насыцярожанасьць паволі пакідае яго, аднак жа вочы па-ранейшаму поўніліся непазбыўным трапяткім неспакоем.

Ён нахіліўся над ручаём, апусьціў далонькі ў празрыстую ваду і хуценька зашаптаў нейкую дзіцячую сваю малітву.

— Ты варожыш?

— Варажу...

— Як гэта?

— А вельмі проста... Калі прыплыве стронга, то мама прыедзе заўтра, а калі не прыплыве, тады мама прыедзе пазьней...

— А куды яна паехала? – як мага лагодней спытаў я, але адказу не пачуў.

Стронгі ў ручаі не было; нягледзячы на прыкметную плынь, ручай здаваўся нерухомым, і хлопчык са сваім неадольным сумам прыпадаў ледзьве не да самае вады.

— А калі прыплыве якая-небудзь іншая рыба? Што тады?!

— Не прыплыве. Тут жыве толькі стронга! – упэўнена прамовіў малы.

— Ты сюды прыходзіш кожны дзень?

— Кожны дзень...

— І стронга яшчэ ні разу не прыплывала?

— Ні разу...

— Дзе ты жывеш?

Ня зводзячы неспакойных вачэй з ручая, ён паказаў сваёй сьветлай галоўкай на лес, над якім выразна цягнуў астрывец касьцельнага шпіля, і я здагадаўся, што жыве ён у мястэчку Р.

— А як цябе клікаць?

— Анёлак...

— Анёлак?! Гэта ў цябе імя такое?

Хлопчык не адказаў...

Разьвітаўшыся з ім, я пайшоў уверх па травяністым беразе ручая і неўзабаве апынуўся ў густым высокім алешніку.

У мяне быў чорны сьвежы хлеб, і з яго клейкай духмянай мякаці я вылепіў доўгае цельца рыбіны; затым зьляпіў яшчэ адну рыбіну і яшчэ...

Хмельная цяплынь накіталт паэтычнага ўздому раптам напоўніла мае грудзі і сьціснула пяшчотным болем горла...

Ад майго дыханьня хлебная стронга ажывала і, прутка выгінаючы хвасты, лёгка саскоквала з далоні ў сьцюдзёны ручай.

Асвойтаўшыся ў плыткай вадзе, адна за адной (а хлеба ў мяне хапіла на сем рыбінаў) яна паплыла на глыбіню ўніз па ручаі – якраз туды, да чорнага каменю, за якім застаўся сумны хлопчык.

Ствараючы сваю стронгу, я дужа хваляваўся, нібыта выпадкова зайшоў у чужы сад; я адчуваў сябе злодзеем, нібыта нешта краў...

Але ратавала мяне тое, што пакідаў сабе не само ўкрадзенае, а шэпт украдзенага, ягоны пах і контур.

Жывая стронга недзе драпежна выгульвалася па камяніста-пясчаным дне ручая і, вядома ж, была не падобная на маю, якую прыдумаў, дзяку-

ючы ўсё той жа ўсходне-казачнай прозе, што нагадвала букет, складзены з драконавых крылаў.

У той прозе, каб сусцешыць дзіця, якое таксама чакала маці, паэт зьяліў з хлеба цацачную лодачку і прамовіў над ракой: “Вялікі грэх сказаць дзіцяці, што ў расстанні з маці жыцьцё пражываецца паўней, і вялікая асалода адкрыць закаханаму юнаку: жыцьцё паўней пражываецца ў разлуцы з каханай...”

А яшчэ ў той прозе паэт вучыў: “Каханьне можна выпрабоўваць, творчасць – не; з каханьнем можна разьвітвацца, з творчасцю нельга (калі разьвітаешся, хоць на хвіліну, творчасць тады пакіне цябе назаўсёды); каханьне вяртаецца само, бо відушчае, творчасць вярнуцца ня здолее – яна сьляпая; каханьне бяз творчасці існуе, творчасць без каханьня – ніколі...”

А ў канчатковым скутку сваім тая празрыстая проза сьведчыла: “Творчасць – гэта перш за ўсё рух да каханьня, але яна прыносіць большую, чым яно, радасьць, бо не ператвараецца ў звычку; да каханьня ж прывыкаеш, як да лёсу, і тады твае думкі робяцца маруднымі, і мінецца дастаткова шмат часу, пакуль зразумееш: пазбавіцца звыклага каханьня – усё адно, што разбагацець...”

Стоячы ў густым высокім алешніку, я чакаў і дачакаўся; у мяне заняло дыханьне, калі неўзабаве пачуўся радасны вокліч Анёлка:

— Я бачу стронгу! Мама прыедзе заўтра!..

Вярнуўшыся ў свой санаторны пакойчык, я шчасліва падумаў пра тое, што сьвята зьяўляецца й тады, калі хлеб ператвараецца ў мару, і такое сьвята імгненна ўвасабляецца ў званкі дзіцячы голас, і водгулле гэтага сьвята доўга цалуе напоенае хваёвым духам паветра.

Узрушэньне, якое зьведаў ля ручая, не дало заснуць да самай раніцы; да самай раніцы сабе, як чужому, чытаў-трызьніў нешта чужое і адначасова сваё: “... адамава мара: яна і я, а евіна мара: ён і я... шчасьце мужчыны – калі ён кахае жанчыну, якая яго разумее, а шчасьце жанчыны – калі яна кахае мужчыну, якога разумее...”

Дык вось, да самай раніцы ня мог заснуць, а калі нарэшце заснуў, то спаў ажно да абеду і мне жадалася і зноў жа трызьнілася ў няроўным сьне толькі адно – я вельмі хацеў зноў убачыць Анёлка...

І я прыйшоў да чорнага каменю, на гладкім гарбе якога чарнела птушынае пярэ.

Невядомыя мне птушкі шчыльна атачылі крутую лукавіну ручая і схавалі свае доўгія дзюбы ў чыстай вадзе.

Калі напіліся, то паляцелі, не пакінуўшы на зялёным беразе ніводнага пярэ.

Шум іх крылаў быў гэтакі ж, як і шум хвояў – высокі, расьцяжны, шорсткі і без ніякіх сьлядоў у паветры; хіба што застаўся папяровы ўсхліп, нібыта над раялем разарвалі нотную старонку.

Я быў упэўнены, што ў нашым з Анёлкам чаканьні ўсё ж застанеца тая мера спакою, якая існавала ў палёце невядомых птушак...

Ля каменю (а ён яшчэ не зрабіўся белым) нікога не было і, каб чым сьябе заняць, я разгарнуў... не, гэтым разам ня кніжку, а газету і даведаўся, што мне “... рэкамендаваны сьветлыя адценьні блакітнага і зялёнага...”

Ніколі ня верыў гараскопам (N наадварот – старанна вывучала іх,

асабліва мой знак Шалі!), але як тут не паверыць, калі мне “... рэкамендаваны сьветлыя адценьні блакітнага і зялёнага...”

Вочы Анёлка і вочы N!

Неверагоднае супадзеньне!

Прыемны халадок атуліў мае скроні...

Схаваўшы газету, замаркочана падумаў: Анёлак сюды ўжо ня прыйдзе, бо дамогся свайго, дачакаўся стронгу...

Праўда, ці прыехала ягоная маці?

Наўрад...

І тут мне зрабілася горка, што ашукаў дзіця, даў яму пустую надзею...

Даруй мне, юны дружа, і зразумей – я ашукаў цябе толькі дзеля радасьці ў тваіх тужлівых вачах, дзеля твайго шчаслівага крыку: “Я бачу стронгу! Мама прыедзе заўтра!..”

Калі мы зноў сустрэнемся, і ты ўбачыш тугу ў маім позірку, буду рады, калі гэтым разам ужо ты ашукаеш мяне, са свайго чорнага хлеба вылепіш вобраз майго ўяўнага шчасьця – то-бок, падорыш мне прыгожы падман, а з ім і радасьць.

Прагну твайго падману, дзіця!..

З пагорка я глядзеў на мястэчка Р., на сірочы касьцёльны шпіль, і ніяк ня мог успомніць імя мудраца, які сказаў, што пра існаваньне вёсак і маленькіх гарадкоў вялікі сьвет звычайна даведваецца адно тады, калі ў гэтых вёсках і гарадках нараджаюцца геніі ці здараюцца катастрофы...

25 красавіка 1986 году (за дзень да чарнобыльскага жаху), гасьцючы ў Бельгіі, я апынуўся на франка-бельгійскай мяжы паміж гарадамі Турнэ і Картрэйк.

Я ня ведаў, што недзе паблізу месціцца вёсачка Кайгем, як і ня ведаў таксама пра тое, што паміж Украінай і Беларусьсю існуе места Чарнобыль.

Пра Чарнобыль даведаўся праз тры дні, ужо вярнуўшыся дамоў, а пра Кайгем праз тры гады.

Усё йшло сваім злавесна-немінучым ходам, і ўсьлед за невядомым Чарнобылем “выславіўся” й невядомы Кайгем, толькі, дзякаваць Богу, не ў чарнобыльскім маштабе.

4 ліпеня 1989 году на дом кайгемскага фермера Дэлэрэ ўпаў савецкі ваенны самалёт, і падчас гэтай катастрофы загінуў сын фермера...

Самалёт – гэта тое, што ляціць само.

Які жахліва дакладны сэнс іншы раз утойваецца ў словах!

Самалёт МиГ-23м і сапраўды ж ляцеў сам, без пілота, які, напалоханы нейкай непаладкай, накіраваў свой зьнішчальнік на Балтыйскае мора, спадзеючыся, што ён там патоне, і катапультаваўся.

Пэўна ж, для пілота самалёт апынуўся ў незразумелым становішчы, а да зямлі заставалася менш за тры тысячы метраў – самы момант пакінуць машыну, калі хочаш застацца жывы...

Лётчык застаўся жывы, а ягоны МиГ бог ведае якім чынам “вывернуўся” (мусіць жа, спрацавала аўтаматыка), заместа надводнага “выбраў” надземны курс і праляцеў праз Польшчу і дзьве Нямеччыны, а таксама праз Галандыю і Бельгію; мала што яму бракавала даляць да Францыі...

Я спусьціўся з пагорку і пайшоў у мястэчка Р., упэўнены, што яно

праславіцца дзякуючы Анёлку, бо хлопчык, які прыняў хлебную стронгу за жывую – будучы геній...

У мясцовым кінатэатры на кантролі мяне ніхто не пераняў, і бяз жаднае перашкоды я нішкам увайшоў у амаль пустую глядзельную залу.

Чарада падлеткаў (Анёлка сярод іх не было), грызучы семкі, ва ўсе вочы глядзела на экран, на прыгажуну-матадора, які старанна рыхтаваўся да выхаду на арэну...

Матадор удала правёў бой, густая кроў забітага быка выразна зачарнелася на белым пяску арэны.

Я не люблю карыду, ненавіджу, калі няўмольнае гострае жалеза ўгрызаецца ў жывую шкуру, даводзіць бедную жывёліну да шаленства і ўрэшце забівае яе.

Паскуднае відовішча!

Але што мая нелюбоў, што мая нянавісьць у параўнаньні з тым навальнічным сьвятам, якое жыло на экране: юнакі палка віталі з трыбун свайго куміра, дзяўчаты дарылі яму закаханья ўсьмешкі і паветраныя пацалункі; нават падлеткі ў зале і то забыліся на семкі, таксама былі душою з тымі, хто, пляскаючы ў ладкі, славіў матадора...

— Хлопцы, такі ж самы бык ёсьцека ў Хведара Сьяпога! Вось бы яго сахаром пырнуць! – гукнуў нехта з сярэдзіны чарады.

— Каго пырнуць? Хведара?! – пачуўся гугнявы ўсьмех.

— Ды ня Хведара, дурань, а быка ягонага!

— Разьбіраецца ты, у Хведара ня бык, а вол! – данеслася з краю.

— Хай сабе й вол! Можна й валу кішкі выпусьціць!

— Ага, як з кабана палезьлі б!

Аж да столі ўзьняўся-бухнуў дурасьлівы рогат.

Але тут з кутка выразна прагучаў уладны жаночы голас (пэўна ж, голас кантралёркі):

— Зараз палезуць кішкі з усіх вас, гадзюкі малыя! Зараз выпушчу з кожнага такое, што дзясятаму закажаце!

— Баба Хрысьця, не сварыся! – зноў пырснуў гугнявы ўсьмех.

— Ша, мне! Усю падлогу заплявалі, галацуцкі кручанья!

— Ня ўсю, баба, а толькі сьпераду...

— Я сказала ша, чамярня, а то кіно выключу і ўсіх чыста павыкідаю адсюляка! Рук бракуе прыбіраць за вамі!

Падлеткі мусілі былі ўцішыцца, і “нявыключанае кіно” спакойна сабе круцілася далей, страшачы новым сюжэтам...

У тым сюжэце слугі памешчыка, па натуре сваёй забойцы і гвалтаўнікі (у аднаго на боце пагрозьліва падрыгвала вялізная асьцюкаватая шпора) злавлі ўцекачоў-пеонаў (нечым жа яны не дагадзілі свайму гаспадару-зьверу!) і па шыю закапалі іх у дол.

Той, што з асьцюкаватай шпорай, старанна ўтаптаў каля шыі кожнага ўцекача мяккі пясок, каб ніхто нават не варухнуўся.

А пасья на конях слугі наляцелі на гэтых няшчасных, на іхнія адкрытыя, безабаронныя галовы...

Жахлівая сцэна...

Аднак жа неўзабаве буйным планам на экране ўзьнікла нага слугі – нават не сама нага, абутая ў бот, а голая галёначная костка з усё тою ж вялізнай асьцюкаватай шпорай...

Трэба думаць, што гэтак злачынства было па-мастацку пакарана, рэ-жысёр ператварыў ката ў шкілет...

Я дачакаўся бабу Хрысьцю на вуліцы.

Падмёўшы залу і выкінуўшы сьмецьце, яна – яшчэ ня вельмі старая, даволі жвавая і ёмкая – ахвотна ўскінула сваю лёгкую галаву на маё знарок ветлівае здароўканьне.

— Цяжка з імі? – я паказаў на падлеткаў, што густа абсели ганак ужо замкнутага кінатэатру.

— А няго ж, мала іх б'юць! – адказаўшы так, баба Хрысьця быстрымі вачыма прымерылася да мяне, не ўтаіла моцнага жаданьня тут жа даведацца: а хто ж гэта да яе так ласкава загаворвае?

— А ёсьць такія, што й біць ня трэба! – усьміхнуўся я. – Тут у вас хлопчык адзін жыве... Анёлак... Так яго, здаецца, завуць... Ня ведаю, імя гэта ці проста слова добрае, аднак жа хлопчык гэты, скажу вам, дзіця чыстае...

— А вы адкуль яго ведаеце? – раптам наструнілася, нават пабялела, старая.

У салодкім прадчуваньні, што так хутка натрапіў на Анёлкаў сьлед, я, як мага спакайней, прамовіў:

— Каля ручая з ім пазнаёміўся. Вунь там, за лесам.

— А-а, дык гэта вы ў ручай хлеба накідалі?

— Я...

— А ён прынёс вашы размоклыя мякішы і кажа: заўтра мама прыедзе. А яна сёньня ранкам вазьмі і заявіся ў хату...

— Яго маці вярнулася!!!

— Бачу, вас у душы ажно падкінула ад гэтага!.. Ну, так, вярнулася нявестка мая спраўная! Ненадоўга, праўда... Хвастом трохі пакруціла, пабыла ў хаце гадзіну якую, забрала Анёлка і зноў паперлася ў свой Кракаў! Нават Міколачку, каб пабачыць, не дачакалася!

— А хто такі гэты Міколачка?

— Мой сын, а яе чалавек...

— Дык выходзіць, што Анёлак ваш унук!

— Унук, каб ён спрах такі ўнук! Ад такога ўнука плечы мокрымі робяцца і галаве млосна! Усе гізунты з мяне павыцягваў! Усё яму ня так, усё ня гэтак... Жабе малой толькі чатырнаццаць, а з норавам! Ды яшчэ якім! Замашкі як у таго секвестратара колішняга!..

— Ня слухаўся вас ці што?

— Яшчэ як ня слухаўся!.. То ў хаце не хацеў спаць, а шыўся ў стог, каб ноччу зоркі бачыць! То ў нейкай кніжцы вычытаў, што няможна худобу біць! То ў ката хацеў перакінуцца, так і казаў мне: хачу быць катом! Аж брыдка слухаць было... То рабіну, якая ў гародчыку вялікі цень рабіла, не даваў абгаліць... А то цалюткія дні над вадой прастойваў, бо тая дурніца нешта напляла яму пра казачную рыбу...

— Ды ён у вас паэт!

— От і вучыцелька казалася, што ён вершы сатварае, але што мне з гэтага?! Я за сваю жытку ўсе рукі адрабіла, у мяне ўжо галава слабая і ногі ледзьве цягаюцца... Мне спакою хочацца!

— А што ваша нявестка робіць у Кракаве?

— Там яна ў наймічках у нейкага пана. Я добра знаю, што гэта такое, бо пры Польшчы таксама наймічкай была. А цяпер, бач, зноў тое ж...

Зноў паны наверх вылезлі, а мы як былі на нізе, так і засталіся там... Дурніца, магла б тут на ферме рабіць, даярак жа брак, або санаторыю прыбірала б! Я ж во, старая ўжо, а кіно мяту, білеты рву, а часам і апарат выключаю, калі механік Сьцяпанавіч засьне... Дык не, па даляры паляцела... Я так думаю, што сына майго Міколачку яна ўжо кінула, наплявала на яго і жыве з тым панам, як з чалавекам сваім...

Баба Хрысьця гаманіла голасна, на ўсю вуліцу, не саромелася ні свайго моцнага бляшанага голасу, ні слухачоў – гэта значыць, мяне і ўсё тых жа нахабных падлеткаў, якія гідка пасьмейваліся, шчэрылі жоўтыя зубы і дагрызалі на мураваным ганку гарбузяныя семкі.

Рукі ў бабы трэсьліся, на ўгнваным агародным абліччы блішчэў гарачы пот, і то зьнікалі, а то зноў успыхвалі чырвоныя плямы.

І ўсё ж ад яе мажнай постаці, ад звыклай праставатасці ў словах і такога па-беларуску зразумелага жаночага жаданьня пажаліцца на свой гаротны лёс, ішло на мяне лагоднае хатняе цяпло, і нешта сямейна-даверлівае жыло ў яе глыбока запалых вачах, а таксама ж угадвалася ў іх шкадаваньне, вялікая спагада і да людзей, і да ўсяго сьвету, і да самой сябе; яно, гэта шкадаваньне, заўсёды ў такіх, як баба Хрысьця, душах выяўляецца праз боль, бо не паказное, а праўдзівае, як і сам боль.

Старая нібыта казалася: я ўмею спачуваць, і я заўсёды ўсім спачувала, але ж і вы мне паспачувайце, калі ласка...

Пэўна што не дагаварыўшы, але стаміўшыся гаварыць, яна пайшла па ходніку, што вёў за кінатэатр і далей за касьцёл, а я, прагнучы больш даведацца пра Анёлка, машынальна рушыў за ёю.

Ішлі мы гэтак нядоўга, да першага слупа.

Раптам яна ступіла бліжэй да плоту, ля якога расла высокая крапіва, сагнула галаву і суха пляснула ў далоні:

— А-а, Міколачка мой, сыноч любы! Трактарысыцік мой удалы! Што ж ты тут робіш?! Награкаўся за дзень, бедны! Напрацаваўся, родны! Адпачываеш, змораны! Пасьцельку сабе знайшоў, п'янічка дарагі! А дзе ж твой трактар?!

У пыльнай крапіве, як нежывы, ляжаў цурбаваты малады мужчына, раскінуўшы ў бакі чорныя ў мазутных рагах карчаватыя рукі.

— Ма-а-м-ма! – зусім па-дзіцячы працяжна мамкнуў ён, намагнуўся яшчэ нешта сказаць, але ня здолеў.

Войкаючы і кленучы сваю накіпелую долю, баба Хрысьця пачала яго падымаць.

Я дапамог ёй.

Яна зусім не здзівілася, зноў убачыўшы мяне, спакойна прыняла маю помач (нібыта й спадзявалася на яе) і, апякаючы крапівой рукі, мы паставілі няшчаснага Міколачку на хісткія ногі.

Ён мала што цяміў і быў высокі, вялы і мяккі, як мех, набіты травой.

Баба Хрысьця, зьнізіўшы голас, горка заключыла:

— Вось так і прамучылася я ўсю сваю жытку, вось такая доля мая няўдалая... І старога свайго з любое каляіны выцягвала, з любое яругі даставала...

— А што стары ваш таксама піў? – усунуў я ня надта самавітае пытаньне.

— Яшчэ як піў! Направал піў! З гарэлкі й адубеў... І Міколачка адубее! Я ўжо бачу, што і яго ў даліну занясю... А пакуль ратую дурня...

— І Міколачка меры ня ведае?

— П'е, асмолак, хітрэй за бацьку! І каб жа за чужое піў, ці за ўкрадзенае, то паўбяды было б, а то ўсё за сваё жлукціць, мазалямі заробленае прасікае... І яшчэ, калі цввярозы, ганарыцца, што не пазычае і ня крадзе...

— А нявестка на гэта на ўсё што кажа?

— Што кажа? Хай п'е – так і кажа... Уперад я спадзявалася на яе, думала: атуліць Міколачку, дагледзіць як мае быць, давядзе да памяці, але дарма спадзявалася...

— А ўнук ваш?

— Той трохі ўгаворваў, прасіў ня піць, але Міколачку не ўгаворыш, бо ў яго мой характар... Як ухаплюся за што, як напрамічуся куды, то мяне ўжо і ня спыніш, і ня зьвернеш...

— Ма-а-м-ма! – як з таго сьвету, у ачмурэлым бяспамяцтве зноў падаў голас Міколачка, мерцвьяком віснучы на нашых руках.

— Змоўкні! – крыкнула баба Хрысьця, і ён тут жа змоўк, але пэўна ж не таму, што пачуў распалены гневаў матчын голас, а таму, што ў гэтую хвіліну, акрамя слова “мама”, ня мог вымавіць ніякага іншага...

Яшчэ здалёк я пазнаў хату бабы Хрысьці – па абголенай рабіне ў гародчыку.

У двары вялікага парадку не было, валяліся раскіданыя дровы і некалькі кавалкаў паржавелай бляхі, а ля парожняй балеі таўкліся, ліжучы яе, дзьве сонныя авечкі.

Зьяўленьне гаспадыні іх узварушыла надзеяй на паенне, і яны жаласьліва забляялі, патрабуючы свайго.

— Няпоеныя! – уздыхнула старая. – Як дзе забяўлюся, то няма каму й дагледзець...

З натугаю праз цесную веранду мы ўвалаклі зусім ужо раскіслага і абсунутага, як гічына, трактарыста ў хату і прыматкабожылі яго на расхістаным ложку.

Баба Хрысьця клапатліва падклала яму пад гузаватую, нямытую галаву квяцісты ясік.

— Сьпі, каб ты не прачнуўся! – сказала гэтак, але ўжо без ніякай злосьці ў голасе, і пайшла паіць худобу.

Я ж наўмысна прыстоіў у верандзе, бо заўважыў на этажэрцы вялікую каляровую паштоўку з выявай Марыяцкага касьцёлу; мяне як варам абліло – так захацелася прачытаць яе (адчуваў: паштоўка ад Анёлкавай маці.)!

Так яно й было.

Пакуль старая, бразгаючы вядром, насіла з калодзежа ў балею ваду, я, стаптаўшы ў сабе немалы сорам, дапаў такі да рызыкаўнага чытаньня:

“Любы мой Анёлак! Прывітаньне з Кракава. Гэта вельмі прыгожы горад! Ці ня самы лепшы ў сьвеце... А гэты касьцёл прыгажэйшы за наш касьцёл!.. Я працую, як і працавала, у пана Баляслава. Ён паважны, разумны і добры. Я раскажваю яму пра цябе, і ты пану Баляславу ўжо спадабаўся. Ён хоча з табой пазнаёміцца. Я абавязкова цябе забяру ў Кракаў. Пан Баляслаў сказаў, што будзе вучыць цябе польскай мове, пакажа табе шмат цікавага і купіць камп'ютар. Толькі ты мусіш быць паслухмяным і акуратным. Так што рыхтуйся... Ці ходзіш да ручая? Ці прыдумаў, як абяцаў мне, песеньку?... Слухайся бабу Хрысьцю і не сварыся з бацькам!

Няхай сабе п'е. Тут ужо нічога ня зробіш. Галоўнае, каб на трактары не разбіўся і не наехаў на чалавека якога... Чакай мяне. Хутка і ў цябе пачнецца новае жыццё. Цалую. Твая мама..."

Знаходзячыся пад уражаньнем паштоўкі (незвычайная тужлівая радасьць жыла ў ёй!), я выйшаў з веранды.

— Дык Анёлак паехаў у Кракаў? – спытаў, калі баба Хрысьця ўправілася з авечкамі.

— Я ж казалі ўжо...

— У вас вельмі спраўны ўнук!

— Усе яны спраўныя, толькі розуму не прыложыш, адкуль што бярэцца ў гэтых спраўных! Во – паехаў... Пакінуў і мяне, і бацьку свайго няўдалага...

Баба Хрысьця выцерла аб запінку рукі, імгненьне якое памаўчала і раптам перайшла, як той казаў, з мякіны на гарох:

— Бачу, чалавек вы з культураю, мужчына самастаяцельны такі. Памаглі Міколачку давесці, унука майго ўсё хваліце, са мной хораша абрашчаецца... Але робіце ўсё неяк па-зладзейску! Во, узялі і картачку без разрашэньня прачыталі!.. Думаеце, я старая ўжо і таму нічога ня бачу і нічога ня цяплю! Ня бойцеся, усё яшчэ бачу і ўсё яшчэ цяплю... Я ў двор выйшла, а вы ў верандзе засталіся... Мо хацелі грошы мае пашукаць, якія я сабе на сьмерць пакінула? Га?! Во, і ў клуб, як злудзей, ціхенька ўвайшлі... Я было падумала, што вы правершчык нейкі... Ну, падумала, што вы з раёну... Але ж не, хутка ў галаву другое ўзяла – не правершчык вы, а так, шукаць нешта прыехалі... Вы адзін, бо з віду пакінуты. Пакінутых мужчынаў я здалёку пазнаю. Жывяце, мусіць, у нашым санаторыю. Аддыхаюшчы вы, якому няма што рабіць, а толькі тое, што кідаць у ваду хлеб і дзяцей баламуціць. І вось што яшчэ я вам скажу: вы за кіно не заплацілі! Паглядзець паглядзелі, а грошай пашкадавалі...

Баба Хрысьця не гаварыла – шпарыла, слова ў адказ ня ўставіш; слушаць яе мне ўжо не хацелася і, каб спыніць старую, я палез у кішэню па грошы.

3.

Твая праўда, баба Хрысьця – я пакінуты...

Пакінутыя жывуць там, дзе няма каханьня, а каханьне сапраўды знаходзіцца ў чыстым, як салаўінае горла, доме...

Пакінутасьць – гэта як вынік наканаваньня, як апошняя рамясто душы: дажываць адведзенае; гэта як разуменьне таго, што крыўда на блізкіх узьнікае пераважна таму, што яны, блізкія, не здагадваюцца (ці ня хочуць здагадацца!) задаволіць нашы патаемныя і таму неадольныя жаданьні...

Пакінутая і пакінуты – не адно і тое ж; вядома, час для жанчыны большы вораг, чым для мужчыны, з чаго й вынікае: старасьць хутчэй апаноўвае пакінутай, чым пакінутым...

А ратунак ад старасьці – у харакце паводзін, то-бок: у сьціпласці!

Трэба каб у сэрцы заўсёды жыла шчырасьць, а ў душы лагода, бо лагода стварае новую лагоду, а шчырасьць прыводзіць да новай шчырасьці, і вось так і ўзьнікае яно – харакце паводзін, так і зьяўляецца сьціпласць, як неабходная прастора для сумленнага існаваньня і ў жыцьці, і ў творчасці...

Так нараджаецца магчымацьць (скажу і пра гэта!) спасьцігнуць веліч пакутніцкай сьмерці Ісуса Хрыста, а спасьцігнуць яе: значыць, спазнаць саму сутнасьць нашага зьмнога існаваньня...

Ах, мой цудоўны хлопчык, вартаўнік ручая!

Рабі такія ўчынкі, за якія сам сябе можаш пахваліць!

Хай з табой застанеца самалюбства, але пакіне ўладалюбства, таму ня будзь напалеонам, не імкніся да аўстэрліца, каб не дайсьці пасья да ватэрлоо.

Не плануй пакутніцтва і любоў да Беларусі.

Не забывай: спазьненьяў больш, чым нават расчараваньяў, таму дзейнічай так, каб не спазьняцца, бо спазьненне зьнішчае любы добры намер.

Ні з кім не сварыся і дакладна ўжывай словы, бо няправільнае іх ужываньне і прыводзіць да сварак: часам праз няўдалы сказ разбураецца імперыя пачуцьцяў...

Гэта добра, што табе купяць камп'ютар, але называй яго па-беларуску: асьветар, і далей усё чужое імянуй па-свойму!

Бойся праўды, якая з няпраўды, і добра, якое з крадзяжу і, авалодаўшы асьветарам, пакланяйся кнізе.

Чытай Янку Брыля, бо гэты пісьменьнік мае: "... непапсаваны таннай парадаксальнасьцю розум"¹.

Часьцей маўчы, маўчаньне – лепшы адказ на глупства, аднак жа калі трэба сказаць паразіту, што ён паразіт – кажы...

Будзь гаспадаром часу і засвой: час – гэта несупадзеньне існага з магчымым...

Калі будынкi разбураюцца, людзі паміраюць, горы распадаюцца на камяні, крыжы рассыпаюцца, рэкі зьменьваюць свае рэчышчы, а то і зусім зьнікаюць, зямля задыхаецца ў пяску, дзяржавы гінуць, нацыі выраджаюцца, а ідэі губляюць здаровы зьмест і, здаецца, трывалай матэрыі не існуе – застаецца час, рухомы помнік гэтай матэрыі, яе шматаблічны вобраз і дакладнае адлюстраваньне; застаецца вечнае разьяднаньне існага з магчымым...

Часу ня трэба дбаць пра хараство, як і твайму ручаю, а ты дбай і не забывай: без чаканьня няма радасьці...

Табе пашанцавала: ты дачакаўся...

Чакаць маці – напаўняць чысьцінёю сэрца; чакаць, як чакаю я, цноту – утаймоўваць агонь фізіялогіі.

Адсутнасьць першай вядзе да сьлёз, адсутнасьць другой – да спустошанасьці.

Слухаючы лясных птушак, я гэта зразумеў і супакоіўся, бо заўсёды ж так: калі хочаш супакоіцца, трэба зразумець...

Гэта шчасьце, калі каханьне застаецца, а каханка зьнікае (бывай, гламурная N!), але сапраўднае шчасьце ў тым, калі застаецца любоў, і вяртаецца маці!..

Анёлак, мужчына больш клапаціцца пра сваю свабоду, а жанчына менш.

¹Словы М. Стральцова.

Зрэшты, шмат што залежыць ад лёсу.

О, гэты лёс – пантэон безназоўных багоў, якіх іншы раз не ўлагодзіш нават самай шчодрай ахвярай!

Больш ад яго залежная, жанчына не знаходзіць ратунку ў свабодзе, таму верыць, што знойдзе ратунак у створанай сям’і.

Але ў жанчыны хопіць сіл застацца адзінокай, калі ёю прагне завалодаць нялюбы, і толькі страшэнны адчай можа прымусіць яе стаць ягонай служанкай...

Пра гэта ты яшчэ даведаешся, мой хлопчык, а пакуль вырасыці, стань на свой хлеб, зарабі грошы і вярніся да бабулі і бацькі, бо так павінна быць.

Вывучы польскую мову і не забудзь беларускую і сваім будучым дзецям заместа чужой калыханкі сьпявай заўсёды дзівосную песеньку пра стронгу...

Ведаючы, што змест ці ня кожнай малітвы зводзіцца да словаў “зьлітуйся” і “выратуй”, а малітва кінутага ў адзіноту ўкладваецца ў слова “вярніся”, — над тваім ручаём, Анёлак, ля твайго ўжо белага каменю, мой слаўны хлопчык, я маюся, каб мяне не пазбавілі сваёй любові тыя людзі, якіх люблю, і каб не апынуўся без увагі тых, якім аддаю, не шкадую сваю ўвагу...

Спадзяюся, жыццё застанеца ласкавым і да цябе, і да мяне, і да ўсіх нас.

17 красавіка 2006 г.